

ЛІНГВАКУЛЬТУРАЛОГІЯ І МІЖКУЛЬТУРНАЯ КАМУНІКАЦЫЯ: АСПЕКТЫ ЎЗАЕМАДЗЕЙННЯ

Алешка М.А.,

студэнтка УА "БрДУ імя А.С. Пушкіна", г. Брэст, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Гарбачык М.Р., канд. філал. навук, дацэнт

Ключавыя словы. Кагнітыўная лінгвістыка, культура мовы, лінгвакультуралогія, міжкультурная камунікацыя.

Keywords. Cognitive linguistics, language culture, linguoculturology, intercultural communication.

У апошнія дзесяцігоддзі сфарміравалася новая навука – лінгвакультуралогія, якая разглядаецца як прыкладны аспект у працэсе выкладання мовы. Вучоныя разглядаюць галіну навукі як: 1) комплексную галіну навуковых ведаў пра ўзаемасувязь і ўзаемаўплыў мовы і культуры (У.І. Карасік); 2) навуку, прызваную апісваць найбольш агульныя заканамернасці ўзаемаабумоўленасці, ўзаемадзеяння моўнай і культурнай практыкі чалавека і грамадства (А.Т. Храпенка); 3) яшчэ адзін аспект праблемы міжнародных зносін, які даследуе пытанні крос-культурнага ўзаемаразумення (В.А. Маслава).

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання паслужыла навука лінгвакультуралогія. Метадамі выкарыстання з'явіліся параўнальна-супастаўляльны, аналітычны.

Вынікі і іх абмеркаванне. Праблема "мова і культура" стала адной з прыярытэтных напрамкаў у развіцці не толькі навукі пра мову, але і гуманітарных навук у цэлым, мела адным са сваіх вынікаў інтэнсіўную распрацоўку праблем міжкультурнай камунікацыі (МКК) прадстаўнікамі гуманітарных ведаў – лінгвістамі, філосафамі, культуролагамі, кагнітолагамі, псіхолагамі, сацыёлагамі. Усё гэта непазбежна ставіць пытанне пра статус міжкультурнай камунікацыі і яе месца ў сучаснай навуковай парадыгме. З'яўленне міжкультурнай камунікацыі, якая спалучае ў сабе фундаментальныя веды і прыкладны пачатак як прадмета навуковага даследавання было абумоўлена як сацыякультурнымі, так і чыста навуковымі прычынамі. Да першай можна аднесці глабалізацыю эканамічнага, палітычнага і культурнага аспектаў міжнароднага супрацоўніцтва, неабходнасць наладжвання хуткай і эфектыўнай камунікацыі. Актualityнасць даследавання праблем міжкультурнай камунікацыі тлумачыцца характарам сучаснай эпохі – эпохі транснацыяналізацыі культурных і моўных прастораў, стварэння міжнацыянальных дзяржаўных і грамадскіх аб'яднанняў і, як вынік, нябачнай эскалацыі колькасці міжэтнічных кантактаў [2, 146].

Гэта выклікала цікавасць да праблемаў ўзаемадзеяння моў і культур і культурна-моўнай ідэнтычнасці народаў. З другога боку, на мяжы XX і XXI стагоддзяў адбылася змена навуковай парадыгмы гуманітарных ведаў увогуле і ў мовазнаўстве ў прыватнасці, дзе на першы план выйшла ідэя антрапацэнтрычнасці мовы, што абумовіла разварот лінгвістычнай праблематыкі ў бок чалавека і яго месца ў культуры, таму што ў цэнтры ўвагі культуры і культурнай традыцыі стаіць моўная асоба. У акце міжкультурнай камунікацыі ўдзельнічаюць моўныя асобы, якія ажыццяўляюць аперацыі рэфлексіі над адрозненнямі сваёй і чужой культур. Існаванне (функцыянаванне) мовы немагчыма па-за кантэксту культуры, часткай якой мова і з'яўляецца. Дыялектыка суадносінаў мовы і культуры вельмі складаная, шматгранная і шматаспектная і заключаецца ў тым, што мова адначасова і прадукт, і важная састаўная частка, і ўмова культуры. Важнай характарыстыкай антрапалагічнай накіраванасці сучаснай лінгвістыкі з'яўляецца адрозненне не толькі яе культуралагічнага, але і кагнітыўнага аспектаў. Гэта прывяло да фарміравання ў рамках развіцця антрапалагічнай парадыгмы ў мовазнаўстве такіх міждысцыплінарных напрамкаў як лінгвакультуралогія, якая вывучае праблему "мова і культура", і кагнітыўная лінгвістыка, якая даследуе ўзаемаадносіны "мова і мысленне/свядомасць", якія важны не толькі самі па сабе, веды якіх неабходны чалавеку для паспяховых міжкультурных зносінаў.

Распрацоўка сучаснай тэорыі МКК вядзецца на аснове інтэграванага вывучэння ўзаемаадносінаў мовы, культуры і мыслення, што абумоўлена анталогіяй такой шматграннай з’явы, якім з’яўляецца працэс міжкультурных зносін. Размежаванне лінгвістычнага, культуралагічнага і кагнітыўнага аспектаў МКК дазваляе выявіць спецыфіку моўных, культурных і канцэптуальных элементаў, якія ў рэальным камунікатыўным акце прадстаўнікоў розных этналінгвакультур прадстаўлены ў інтэграваным выглядзе як вобраз этналінгвакультурнай свядомасці, прадстаўленай адзінкамі трох прастораў: лінгвістычнай, кагнітыўнай і культурнай. Лінгвакультуралогія ўяўляе сабой комплексную навуковую дысцыпліну сінтэзуючага тыпу, якая вывучае ўсю сукупнасць культурна-моўнай праблематыкі, г. зн. даследуе ўзаемасувязь і ўзаемадзеянне культуры і мовы ў яе функцыянаванні. Лінгвакультуралогія адлюстроўвае гэты працэс як цэласную структуру адзінак у адзінстве іх моўнага і пазамоўнага (культурнага) зместу пры дапамозе сістэмных метадаў і з арыентацыяй на сучасныя прыярытэты і культурныя ўстаноўкі. Асноўным аб’ектам даследавання з’яўляецца чалавек.

Мова як сродак камунікацыі і мыслення ёсць адносна аўтаномная частка культуры, г. зн. такі яе складнік, без якога немагчыма ўся “сума” культуры. Мова разам з працай, творчасцю і мысленнем – гэта ўзаемаабумоўленыя атрыбуты культуры, яе сучасныя прыкметы [1, 357]. Аб’ектам даследавання культуралогіі з’яўляецца і мова, і культура, і чалавек, які стварае культуру і які карыстаецца мовай не толькі як сродкам зносін, але і мовай, якая дэкадзіруе культуру. Мова – гэта скарбніца (лац. thesaurus) этнакультуры.

Пытанне суадносін мовы і культуры на сённяшні час застаецца дыскусійным: адны даследчыкі мяркуюць, што мова адносіцца да культуры, як частка да цэлага, другія – што мова гэта толькі выразненне культуры, трэція – што мова з’яўляецца ні формай, ні элементам культуры.

Пытанні культуры і мовы, іх узаемадзеяння актыўна распрацоўваюцца і беларускімі вучонымі, асабліва ў апошнія два дзесяцігоддзі. Узаемаадносіны беларускай мовы і культуры сталі прадметам асобнага вывучэння, навукі – культуралогіі. Трэба адзначыць, што прадмет культуралогія стаў асобнай дысцыплінай на філалагічных факультэтах ВДУ Рэспублікі Беларусь, якія сталі даследчыцкімі цэнтрамі вывучэння ўзаемаадносін культуры і мовы як у сінхронным, так і ў дыяхранічным аспектах. Суадносіны паміж беларускай мовай і культурай неадназначныя, часам супярэчлівыя, што абумоўлена ў значнай ступені сацыялінгвістычнымі фактарамі, гісторыяй развіцця беларускай мовы і культуры. На Беларусі склалася такая з’ява, як двухмоўе (руск-беларускае), што ў значнай ступені аказвае ўплыў на культуру і мову.

Мова – гэта спецыфічны спосаб існавання культуры, фактар фарміравання культурных кодаў. Верагодна, што калі кожны носьбіт мовы адначасова з’яўляецца і носьбітам культуры, то моўныя знакі набываюць здольнасць выконваць функцыю знакаў культуры і тым самым служаць сродкам прадстаўлення асноўных установак культуры. Менавіта таму беларуская мова здольна адлюстроўваць культурна-нацыянальную ментальнасць яе носьбітаў.

Заклучэнне. Такім чынам, у навукавай парадыгме лінгвакультуралогія і міжкультурная камунікацыя адзначаецца цесная іх узаемасувязь і ўзаемаабумоўленасць, што тлумачыцца сувяззю мовы і культуры, сацыяльнымі і міжэтнічнымі кантактамі.

1. Беларуская мова: Энцыкл./ Беларус. Энцыкл.: Пад рэд. А. Я. Міхневіча; Рэдкал. Б. І. Сачанка (гал. рэд.) і інш. – Мн : БелЭН, 1994. – 655 с. : іл.

2. Привалова, И.В. Интеркультура и языковой знак (лингвокогнитивные основы межкультурной коммуникации) : Монография./ И.В. Привалова.– М., 2005.